

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Тактична підготовка гравців волейбольної команди до змагань

Мозолев Олександр Михайлович¹

¹ доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри туризму,
теорії і методики фізичної культури та валеології;
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія; Україна

Анотація. В статті розкрито зміст тактичної підготовки гравців волейбольної команди до змагань. Встановлено, що головним елементом тактичної підготовки волейболістів є аналіз дій команди суперника, визначення стандартних схем організації нападу та захисту. Аналіз переваг та слабких сторін в діях суперника дозволяє тренерському штабу розробити способи ефективних контр дій. Установка головного тренера на гру конкретизує завдання кожному гравцю та визначає схему дій команди в різних ігрових ситуаціях.

Ключові слова: волейбол, тактична підготовка гравців, командні дії, головний тренер, змагання.

Вступ. У сучасному волейболі успішність змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів залежить від багатьох факторів. Одним з головних є тактична підготовка гравців до змагань. Високий рівень кваліфікації гравців визначає їх вміння застосовувати різні тактичні дії в залежності від ігрової ситуації з урахуванням сильних та слабких сторін в діях команди суперника.

Знання фізичних, психологічних та ігрових особливостей кожного гравця команди дозволяє тренерському штабу планувати тренувальний процес, маючи можливість краще розподіляти фізичне навантаження відповідно до частини сезону, визначати стратегію гри та основний склад команди в залежності від рівня підготовленості гравців суперника [1].

Безумовно, в комплектуванні волейбольної команди вагоме значення мають антропометричні показники гравців (зріст, вага, довжина рук тощо) та фізичні показники (швидкість, витривалість, спритність, висота стрибка та інші) [2]. Водночас у сучасному волейболі можна спостерігати ігри, коли команда в якій гравці з меншими показниками антропометричного та фізичного розвитку одержують перемогу. Успіх таких команд знаходиться в площині їх тактико-технічної підготовки. Саме

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

тактико-технічні дії команди дозволяють реалізувати свої переваги та нівелювати переваги команди противника [3].

Мета статті – розкрити зміст тактичної підготовки гравців волейбольної команди до змагань.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших концепцій волейболу є взаємодія між гравцями. Розробка стратегій гри є важливою частиною успіху команди. Дотримання тактики, як правило, приносить бажаний результат. Під час підготовки до змагань тренери повинні розробити та відпрацювати різні тактичні схеми дій волейбольної команди. Спеціальні заняття з тактико-технічної підготовки дозволяють встановити правила взаємодії гравців у різних ігрових ситуаціях.

Тактичні дії у волейболі, зазвичай, поділяють на атакуючі та дії в захисті. Групові тактичні дії гравців у нападі проявляються в певних тактичних комбінаціях – заздалегідь узгоджених і розучених взаємодіях [4]. Дії команди в захисті визначаються трьома основними моментами стану гри: прийому подачі, прийому атакуючого удару або відскоку м'яча від блоку суперника (страховка атакуючого гравця). Виконання командних дій у захисті обумовлено наступними основними факторами: особливістю атакуючих дій команди суперника, можливістю виконавчої майстерності гравців, характером подальших дій, особливістю ігрової ситуації [5]. Всі можливі випадки зазначених факторів команда повинна вміти передбачити і підготувати методи і способи протидії.

Важливим елементом тактичної підготовки гравців команди є аналіз дій команди противника в різних ігрових ситуаціях та визначення ефективних способів контр дій. Завдання занять з тактичної підготовки є акцентування уваги кваліфікованих волейболістів різного амплуа на їх дії в різноманітних стандартних ігрових ситуаціях з урахуванням тактичних та фізичних можливостей гравців команди суперника, визначення тактичної схеми побудови командних дій в захисті та нападі [6].

Тактична підготовка гравців волейбольної команди включає:

- вивчення тактичних дій противника в іграх з іншими клубами;

- аналіз переваг та слабких сторін в діях противника;
- стратегічне та тактичне планування гри;
- установка головного тренера на гру;
- корегування дій команди під час гри.

Пошук оптимальних шляхів підвищення ефективності у змагальній діяльності вимагає від тренера володіння

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

об'єктивною інформацією щодо ефективності техніко-тактичних дій гравців з конкретними суперниками для наступного внесення корективів у модель тактичних дій команди під час змагальної діяльності [7, 8]. Протоколи змагань не дозволяють провести глибокий аналіз тактичних дій команди, а лише фіксують кількість виграних очок окремими гравцями й усією командою в атаці, на блоці та подачі.

Опитування досвідчених тренерів з волейболу, педагогічне спостереження в процесі змагальної діяльності волейбольних команд, а також аналіз протоколів ігор, дають змогу визначити основні характеристики якості виконання техніко-тактичних дій волейболістами в процесі змагальної діяльності.

Вивчення тактичних дій противника в іграх з іншими клубами досвідченні тренери здійснюють, зазвичай, на основі аналізу статистичних даних волейбольних матчів за допомогою програми «Assess», «ANOVA», «Datavolley2007 Professional» та інших. Дані програми дозволяють здійснити аналіз тактико-технічних дій команд суперниць під час відео перегляду запису ігор, визначити стандартні тактичні схеми дій команди противника у нападі та захисті, встановити лідерів команди через яких буде побудовано напад в ключових ігрових епізодах [9].

Аналіз переваг та слабких сторін в діях противника, як правило, здійснює тренерський штаб. Кваліфіковані фахівці встановлюють тактичну схему побудови взаємодії гравців команди противника під час атакуючих дій та захисті, визначають напрямки розвитку атакуючих дій в кожній тактичній розстановці гравців. Тактичні дії команди противника аналізуються через визначення відсотка передач зв'язуючого гравця в зону атаки в кожній розстановці гравців. Важливим елементом аналізу дій противника є підбір відеоматеріалу, що демонструє характерні ігрові дії гравців суперника в атаці та захисті [10].

Стратегічне та тактичне планування гри включає: аналіз турнірного положення команд; вивчення технічної заявки суперника на конкретну гру; спортивна розвідка щодо стану здоров'я гравців команди противника, наявність травм, пошкоджень та готовність до гри окремих гравців; встановлення психологічного стану гравців; визначення мотивації гравців, їх фізичних та тактико-технічних можливостей виконати завдання тренерського штабу.

Установка головного тренера на гру включає:

– розбір тактичних дій команди суперника, акцентування уваги гравців на сильних та слабких елементах в тактико-технічних діях гравців команди супротивника в окремих ігрових

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

елементах (подача, прийом, атака, блок тощо);

- демонстрація основних тактичних дій у нападі та захисті команди противника за допомогою відео засобів;

- акцентування уваги гравців на окремих виконавцях (лідерів команди противника) з визначенням переваг в їх тактичних діях по напрямкам, зонам, частоті та ефективності виконання;

- обговорення з командою власних тактичних дій для нейтралізації сильних сторін суперника, її лідерів, визначення тактичних прийомів для виграшу рівних партій;

- доведення до гравців команди тактичного плану гри, розстановки гравців, проведення планових заміні гравців, пояснення особливостей застосування технічних прийомів в нападі та захисті;

- встановлення меж розумного ризику в технічних діях гравців при виконанні тактичних елементів, визначення балансу між відповідальністю за правильно виконаною технічною дією, тактичним планом на гру, та бажанням вирішити епізод однією власною дією.

Під час установки на гру головний тренер команди використовував такі методи доведення інформації:

- словесні методи (розбір дій гравців противника; встановлення особливостей тактики гри противника; аналіз основних напрямків атакуючих ударів противника у відповідності до зон розташування нападаючого гравця; розкриття механізмів нівелювання переваг противника; пояснення індивідуальних дій гравців в конкретних ситуаціях нападу або захисту та організації страховки; установка на гру);

- наочні методи (відеопоказ тактики ігрових дій противника; моделювання ігрових ситуацій (алгоритм дій в стандартних ігрових ситуаціях);

- практичні методи (відпрацювання на тренуваннях командних дій у нападі та захисті відповідно до вимог тренерського штабу).

Корегування дій команди під час гри включає:

- використання тайм-аутів для корегування дій команди;

- проведення своєчасних заміні;

- тактичні паузи.

Спостерігаючи за ходом гри, головний тренер слідкує не тільки за своєю командою, суддівською бригадою, але і за командою суперника, звертаючи увагу на психологічний стан гравців та тренерів противника.

Безумовно, в першу чергу оцінюються дії власної команди

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

– чи виконуються загально командні та індивідуальні завдання. Тренером виявляються ігрові помилки в командних діях, які можуть бути усунені за допомогою заміни гравців. Крім того заміна може бути використана для створення штучних пауз у грі, які тренер використовує не тільки для надання підказок гравцям, а й для зниження темпу гри та зменшення куражу гравців суперника у нападаючих діях.

Висновки. Оцінка ефективності техніко-тактичних дій команди є одним з показників рівня підготовленості гравців до змагань та визначає можливість тренерського штабу впливати на хід гри за рахунок зміни в тактичних діях команди. Значення тактичної підготовки команди до гри зростає по мірі роста спортивної майстерності гравців та рівня технічної та тактичної підготовки команди противника. В період підготовки команди до змагань тактичні заняття сприяють розкриттю технічної майстерності гравців, дозволяють розробити та вдосконалити різноманітні комбінації в нападі та захисті максимально використовуючи фізичні та технічні можливості гравців.

У системі взаємовідносин тренер-гравець-команда-тренер, велике значення має зміцнення взаємозв'язків між тренерським складом та гравцями. Завдання тренерського штабу знайти баланс між командною дисципліною, виконанням тактичної установки тренера на гру та проявом індивідуальних дій гравців під час змагань. В боротьбі двох рівних за класом команд від вмілого тренерського керівництва командою залежить успіх її виступу.

References:

- [1] Fellingham, G. W. (2022). Evaluating the performance of elite level volleyball players. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*, 18(1), 15-34. <https://doi.org/10.1515/jqas-2021-0056>
- [2] Marques MC, Tillaar R, Gabbett T, Reis VM, González-Badillo JJ. (2009). Physical fitness qualities of professional volleyball players: determination of positional differences. *J Strength Cond Res* (23), 1106-11. DOI: 10.1519/JSC.0b013e31819b78c4
- [3] Bloshchynsky, I., Kovalchuk, R., Balendr, A., Alosyna, A., Bahas, O., Mozolev, O., Prontenko, K., Tomkiv, I., Bychuk, O., & Prontenko, V. (2019). Conceptual Basis of Organization of Volleyball Team Training. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8(2), 1-12. <https://doi.org/10.30472/ijaep.v8i2.430>
- [4] Шльонська, О. Л. (2015). Особливості техніко-тактичної підготовки волейболістів високого класу різного амплуа. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, (4 (48)), 105-110.
- [5] Rabaz, F. C., Castuera, R. J., Arias, A. G., DOMÍGUEZ, A. M., & Arroyo, M. P. M. (2013). Relationship between performance in game

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

- actions and the match result. A study in volleyball training stages. *Journal of Human Sport and Exercise*, 8 (3), 651–659. doi:10.4100/jhse.2013.8.Proc3.11
- [6] Sotiropoulos, K., Barzouka, K., Tsavdaroglou, S., & Malousaris, G. (2019). Comparison and assessment of the setting zone choices by elite male and female volleyball setters in relation to the quality of defence. *Facta Universitatis. Series: Physical Education and Sport*, 17 (1), 57–68. <https://doi.org/10.22190/FUPES190222008S>
- [7] Mozolev, O. (2018). Pedagogical Projecting of the Model of a Future Specialist. *Pedagogical Discourse*, 24, 82–87. DOI:10.31475/ped.dys.2018.24.12
- [8] Mychkovska, L., Yakusheva, Yu., Lezhniova, O., & Romanenko, O. (2017). Theoretical and methodical aspects of modeling the competitive activity of highly skilled volleyball players. *Physical culture, sport and health of the nation*, 3 (22), 367–371.
- [9] Мозолєв, О. (2022). Інформаційно-комунікаційні технології в організації сучасного освітнього процесу з фізичного виховання. *Scientific Collection «InterConf»*, (126), 211–214.
- [10] Junior, N. K. M. (2021). Match Analysis for Elaborate the Volleyball Training: a Review. *Journal of Sports and Games*, 3 (1), 1–7. <https://doi.org/10.22259/2642-8466.0301001>